

Kinga Zielińska

"Textmuster im Wandel. Ein Beitrag zur textlinguistischen Erforschung der Vereinssatzungen", Waldemar Czachur, Wrocław-Dresden 2007 : [recenzja]

Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs 2, 223-224

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pomocą tabeli). Drugą uwagę, jaka się nasuwa, jest nieuwzględnienie przez Ingo Warnke krytycznej analizy dyskursu wszak nie należącej do nurtu lingwistyki dyskursu ale pojmowanej jako perspektywę badawczą pomiędzy lingwistyką a socjologią.

Mimo tych drobnych uwag można z pełnym przekonaniem polecić tę książkę nie tylko studiującym, ale również wszystkim tym, którzy w swojej pracy wykorzystują teorie lingwistyczne tekstu.

Literatura:

- Adamzik, Kirsten (2004): *Textlinguistik. Eine einführende Darstellung*. Tübingen.
- Antos, Gerd (1982): *Grundlagen einer Theorie des Formulierens. Textherstellung in geschriebener und gesprochener Sprache*. Tübingen.
- Brinker, Klaus (2005): *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin.
- Bühler, Karl (1934): *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena.
- de Beaugrande, Robert-Alain/ Dressler, Wolfgang Ulrich (1981): *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen.
- Dörner Dietrich (1976): *Problem lösen als Informationsverarbeitung*. Stuttgart.
- Fix, Ulla/ Habscheid, Stephan/ Klein, Josef (2007): *Zur Kulturspezifik von Textsorten*. Tübingen.
- Grice, H. Paul (1975): *Logic and conversation*. W: Kußmaul, Paul (Hrsg.): *Sprechakttheorie. Ein Reader*. Wiesbaden. S. 109-126.
- Harweg, Roland (1968): *Pronomina und Textkonstitution*. München.
- Heinemann, Margot/ Heinemann, Wolfgang (2002): *Grundlagen der Textlinguistik. Interaktion – Text – Diskurs*. Tübingen.
- Heinemann, Wolfgang/ Viehweger, Dieter (1991): *Textlinguistik. Eine Einführung*. Tübingen.
- Holthuis, Susanne (1993): *Intertextualität. Aspekte einer rezeptionsorientierten Konzeption*. Tübingen.
- Kristeva, Julia (1969): *Semiotika. Recherches pour une sémantologie*. Paris.
- Peirce, Charles Sanders (1976): *Schriften zum Pragmatismus und Pragmatizismus*. hrsg. v. Karl-Otto Apel. Frankfurt am Main.
- Searle, John. R (1971): *Sprechakte. Ein philosophischer Essay*. Frankfurt am Main.

Luiza Śniadecka (Regensburg)

WALDEMAR CZACHUR (2007): *Textmuster im Wandel. Ein Beitrag zur textlinguistischen Erforschung der Vereinstexte im 19. Jahrhundert*. Oficyna Wydawnicza ATUT. Wrocław – Dresden, ss. 318.

Przemiany polityczno-gospodarcze dokonujące się w XIX wieku miały zasadniczy wpływ na rozwój relacji społecznych w tym okresie. Jednym z jego przejawów jest liczne powoływanie stowarzyszeń umożliwiających ich członkom wspólną realizację wyznaczonych w statucie celów. Ich rekonstrukcja stanowi jedno z zamierzeń autora publikacji, który wykorzystując najnowsze badania niemieckiej lingwistyki tekstu poddaje analizie poszczególne elementy konstytutywne omawianego gatunku tekstu. Właściwym celem pracy jest stworzenie interdyscyplinarnego modelu diachronicznej analizy wzorca tekstu oraz ukazanie na przykła-

dzie jego ewolucji dyferencjacji schematów relacji społecznych.

Układ pracy jest przejrzysty. Autor jasno definiuje cele i założenia rozprawy, po czym w konsekwentny i logiczny sposób zmierza w wyznaczonym kierunku. Pierwszy z siedmiu rozdziałów zawiera krótki rys historyczny poświęcony badaniom dotyczącym gatunków tekstu. W dalszej części pracy przedstawione są różne metody badań oraz klasyfikacji wykorzystywane w lingwistyce tekstu, także w ujęciu diachronicznym. Warto podkreślić, iż autor nie ogranicza się wyłącznie do przedstawienia poszczególnych koncepcji, lecz porównując pod-

daje pod dyskusję ich poszczególne aspekty wskazując tym samym na mocne i słabe strony przyjętej strategii postępowania. W trzecim rozdziale, stanowiącym teoretyczne tło dla przeprowadzonej w dalszej części książki analizy empirycznej, podjęta zostaje próba zdefiniowania i rozróżnienia kluczowych pojęć, takich jak *wzorzec tekstu* (Textmuster) czy *gatunek tekstu* (Textsorte). *Wzorzec tekstu* postrzegany jest tu jako mentalny schemat cechujący się otwartością i elastycznością (s. 78), dzięki czemu możliwe jest zmierzenie się z członkami danej społeczności językowej z określonymi zadaniami komunikacyjnymi w społeczeństwie, podczas gdy *gatunek tekstu* rozumiany jest jako forma reprezentująca wzorzec tekstu na niższej płaszczynie, czyli jako kategoria klasyfikująca teksty. To kognitywistyczne ujęcie wzorca tekstu wraz z uwzględnieniem kontekstu użycia umożliwia jego rekonstrukcję (s.86). Kolejny rozdział zawiera opis metody, w oparciu o którą dokonana została analiza empiryczna. Ma ona charakter wieloetapowy i składa się m.in. z elementów takich jak: opis preskryptywnego i deskryptywnego wzorca tekstu (rozdzielenie na obydwa rodzaje wprowadzone zostaje w rozdziale poprzednim), opis niewerbalnych cech tekstu czy też wreszcie opis działań konstytuujących wzorzec tekstu w ujęciu diachronicznym. Wyznaczone zostają także kryteria doboru, jak np. ramy czasowe, decydujące o uwzględnieniu danego statutu w korpusie. Rozdział piąty stanowi wstęp do właściwej analizy empirycznej przeprowadzonej w kolejnej części pracy. Punkt wyjścia stanowi model zaproponowany przez Rehbeina i Lage-Müller (s. 67), w oparciu o który porównane zostają dwie wersje (z roku 1803 i 1907) statutu *Gesellschaft der Freude*. Na ich podstawie Waldemar Czachur analizuje konstytutywne części składowe tekstu składające się na jego wzorzec, takie jak nazwa stowarzysze-

nia, jego cele czy struktura. Uwaga autora skupia się także na mikrostrukturze badanego tekstu, czego efektem są liczne spostrzeżenia dotyczące struktury syntaktyczno-leksykalnej badanych statutów. W kolejnym rozdziale wnikliwej analizie poddanych zostaje dalszych 60 tekstów. Wnioski z przeprowadzonych badań zawiera siódmy, ostatni, rozdział rozprawy. Autor stwierdza w nim, iż określenie ogólnodominującej tendencji w rozwoju poszczególnych elementów statutów jest zadaniem niezwykle trudnym, ponieważ są one uzależnione od zmian zachodzących na arenie polityczno-gospodarczej. Przełom, zdaniem autora (s. 291), następuje w latach 1840-1850, kiedy to wraz z rozwojem prawodawstwa „w statutach pochodzących z tego okresu widoczny jest silny i konsekwentnie przebiegający proces ujednoczenia dotyczący zarówno samej struktury statutu, jak i jego treści” (s. 292; tłum. K.Z.).

Rozprawa Waldemara Czachura z pewnością stanowi istotny i oryginalny wkład do badań w dziedzinie lingwistyki tekstu. Do jej walorów należą – poza wartościami poznawczymi – przejrzystość i systematyczność wywodu. Autor dąży we wszystkich częściach rozprawy do syntetycznego ujęcia przedmiotu, a jest to umiejętnością niezwykle cenną, jeśli uwzględni się obszerność badanego materiału. Starania autora można uznać za w pełni zrealizowane. Należy również podkreślić, iż uczynienie ze statutów przedmiotu badań lingwistycznych w ujęciu diachronicznym stanowi swoiste novum – jak dotąd jest to pierwsza praca, w której przeprowadzona została tak kompleksowa analiza tego gatunku tekstu. Ze względu na interdyscyplinarny charakter rozprawy polecić ją można nie tylko językoznawcom, ale również kulturoznawcom czy historykom.

Kinga Zielińska (Warszawa)